

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Т.А. Коляда

ПРОГРАМА І РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ»

*(для студентів 5 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 0708 «Екологія» спеціальності
7.070801 «Екологія та охорона навколишнього середовища»)*

Харків ХНАМГ 2010

Програма і робоча програма навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» (для студентів 5 курсу денної форми навчання напрямку підготовки 0708 «Екологія» спеціальності 7.070801 «Екологія та охорона навколишнього середовища») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Т.А. Коляда - Х: ХНАМГ, 2010. - 31с.

Укладач Т.А. Коляда

Рецензент: канд. юрид. наук, доцент О.В. Харитонов

Рекомендовано кафедрою правового забезпечення господарської діяльності, протокол №1 від 29.09.2009 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
1.1. Мета, предмет і місце дисципліни.....	6
1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни.....	7
1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги.....	8
1.4. Рекомендована основна навчальна література.....	8
1.5 Анотація програми навчальної дисципліни.....	9
2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	11
2.1 Кваліфікаційні вимоги до студентів.....	11
2.2 Тематичний план навчальної дисципліни.....	12
2.3 Зміст навчальної дисципліни за змістовими модулями та темами.....	13
2.4 План лекційного курсу.....	15
2.5 Плани семінарських (практичних) занять.....	16
2.6 Індивідуальне навчальне завдання.....	23
2.7 Самостійна робота студентів.....	25
2.8 Контрольні запитання для самоперевірки.....	25
2.9 Засоби контролю та структура залікового кредиту.....	29
Рекомендована література.....	29

ВСТУП

В умовах побудови в Україні ринкової економіки та демократичної держави головною соціальною цінністю, як вказано в її Конституції, визнана людина, її життя та здоров'я, честь та гідність, законні права та інтереси. Забезпечення гідних людини умов життя, перш за все, пов'язано з економічними перетвореннями, які неможливі без впровадження нової техніки та технологій. Людина має право на творчість, користування досягненнями науки, культури й мистецтва. У зв'язку з цим інтелектуальна власність набуває особливого значення і як засіб самовираження, і як комерційна цінність.

Курс «Інтелектуальна власність» розрахований на поглиблене вивчення правових відносин у сфері інтелектуальної власності, опанування правового механізму їх регулювання, отримання необхідних навиків кваліфікації результатів творчої діяльності, захисту майнових і особистих немайнових прав авторів та володільників як в Україні, так і за її межами.

Цьому сприяють лекції викладачів, робота на семінарських заняттях, індивідуальна робота зі студентом, вивчення наукових праць, нормативно-правових актів, написання рефератів та контрольних робіт. Методика вивчення цієї дисципліни передбачає співробітництво й взаєморозуміння між студентом і викладачем, розвиток у студентів аналітичного мислення, вміння співставляти фактичний і теоретичний матеріал, робити самостійні висновки, прогнози та рекомендації.

Поточний контроль засвоєння знань студентами здійснюється на кожному семінарському занятті у формі усного опитування, тестування, заслуховування і обговорення реферативних повідомлень.

Заключним етапом вивчення предмета «Інтелектуальна власність» у повному обсязі є залік, мета якого полягає у перевірці знань та вмінь, набутих студентами.

Програма навчальної дисципліни складена на основі:

- СВО ХНАМГ Варіативна частина ОКХ спеціаліста напряму підготовки 0708 «Екологія » спеціальності 7.070801 – «Екологія та охорона навколишнього середовища» 2007 р.;

- СВО ХНАМГ Варіативна частина ОПП підготовки спеціаліста напряму підготовки 0708 «Екологія » спеціальності 7.070801 – «Екологія та охорона навколишнього середовища», 2007 р.;

- СВО ХНАМГ: Навчальний план підготовки спеціаліста напряму підготовки 0708 «Екологія » спеціальності 7.070801 – «Екологія та охорона навколишнього середовища», 2007 р.;

Програма ухвалена на засіданні кафедри правового забезпечення господарської діяльності ХНАМГ (протокол № 1 від 29.09.2009 р.) та Вченої ради факультету Економіки і підприємництва (протокол № 2 від 30.10.2009 р.); погоджена випусковою кафедрою Інженерної екології міст.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальну дисципліну «Інтелектуальна власність» віднесено до групи вибіркових дисциплін напряму підготовки спеціаліста спеціальності 7.070801 – «Екологія та охорона навколишнього середовища» денної форми навчання. Програму навчальної дисципліни розроблено у відповідності до вимог галузевого стандарту вищої освіти на базі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра. Враховано рекомендації положень Болонської декларації щодо кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

1.1 Мета, предмет та місце дисципліни

Мета вивчення: полягає у підготовці майбутніх фахівців для самостійного вирішення професійних завдань у сфері регулювання правовідносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю

Завдання вивчення: формування у студентів системи знань, а також отримання навичок та уявлень, необхідних для здійснення творчої діяльності та захисту своїх майнових та особистих немайнових прав як в Україні так і поза її межами.

Предмет вивчення у дисципліні: сукупність правовідносин щодо регулювання прав інтелектуальної власності, майнових та особистих немайнових прав авторів, підстави їх виникнення та здійснення.

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівця

Дисципліни, що передують вивченню даної дисципліни	Дисципліни, вивчення яких спирається на дану дисципліну
Правознавство Екологічне право та експертиза	Отриманні знання використовуються при виконанні дипломного проекту

1.2 ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ (ЗМІСТ) ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1 **ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ**

1,5 / 54

Змістові модулі (ЗМ):

ЗМ 1.1.Поняття права інтелектуальної власності. Законодавство про інтелектуальну власність . Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Авторське та суміжні права: поняття, зміст та особливості.

1. Поняття права інтелектуальної власності.
2. Законодавство про інтелектуальну власність .
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Суб'єкти права інтелектуальної власності.
5. Авторське право та суміжні права: поняття, зміст та особливості.

ЗМ 1.2.Патентне прав. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Договори у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

1. Патентне право.
2. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.
3. Договори у сфері інтелектуальної власності.
4. Захист права інтелектуальної власності.

1.3. ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ

Вміння (за рівнями сформованості) та знання	Сфери діяльності (виробнича, соціально- виробнича, соціально-побутова)	Функції діяльності у виробничій сфері (проектувальна, організаційна, управлінська, виконавська, технічна, інші)
Репродуктивний рівень: Застосовувати знання у сфері виробничої або соціальної діяльності	Виробнича, Соціально- виробнича	Організаційна, управлінська
Алгоритмічний рівень: Здійснювати законодавче забезпечення планування, проводити аналіз документів галузі і конкретного підприємства щодо їх відповідності положенням норм права.	Виробнича, Соціально- виробнича	Організаційна, управлінська
Евристичний рівень: Враховувати правові засади при здійсненні діяльності у сфері туризму, приймати оптимальні економіко- правові рішення.	Виробнича, Соціально- виробнича	Організаційна, управлінська

1.4 РЕКОМЕНДОВАНА ОСНОВНА НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА

1. Право інтелектуальної власності : Підручник /За ред. д.ю.н.,проф. О.А.Підопригори і д.ю.н., проф. О.Д.Святоцького.-К.: Видавничий дім.-2006.-622с.
2. Коссак В.М., Якубовський І.Є. Право інтелектуальної власності: Підручник.-К.: «Істина».-2007.-206с.
3. Ієвіня О.В., Мироненко В.П., Павловська Н.В., Пилипенко С.А. Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення: Навч. посібник.-К.: КНТ, 2007.-264с.
4. Законодавство України про інтелектуальну власність: Збірник нормативно-правових актів.-Харків.-2007.-248с.

1.5 АНОТАЦІЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

Мета вивчення: формування у майбутніх фахівців кола знань та вмінь для самостійного вирішення професійних завдань у сфері регулювання правовідносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю

Предмет дисципліни: сукупність правовідносин щодо регулювання прав інтелектуальної власності, майнових та особистих немайнових прав авторів, підстави їх виникнення та здійснення.

Змістові модулі: поняття права інтелектуальної власності. Законодавство про інтелектуальну власність. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Авторське та суміжні права: поняття, зміст та особливості. Патентне право. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Договори у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ

Цель изучения: формирование у будущих специалистов круга знаний и умений для самостоятельного разрешения профессиональных заданий в сфере регулирования правоотношений, связанных с интеллектуальной собственностью.

Предмет дисциплин: совокупность правоотношений в сфере интеллектуальной собственности, имущественных и личных неимущественных прав авторов, основания их возникновения и осуществления.

Модули содержания: понятие права интеллектуальной собственности. Законодательство об интеллектуальной собственности. Объекты права интеллектуальной собственности. Субъекты права интеллектуальной собственности. Авторские и смежные права: понятие, содержание и особенности. Патентное право. Договора в сфере интеллектуальной собственности. Защита права интеллектуальной собственности.

INTELLECTUAL PROPERTY

The studying purpose: consists in preparation of the future experts for the independent permission of professional tasks in sphere of regulation of the legal relations connected with intellectual property.

Subject of disciplines: set of legal relations concerning regulation of intellectual property rights, the property and personal non-property rights of authors, the bases of their occurrence and realisation.

Maintenance modules: concept of intellectual property right. The legislation on intellectual property. Intellectual property legal objects. Subjects of law of intellectual property. The copyright. The adjacent rights. Protection and protection of the author's and adjacent rights; the Patent right of Ukraine. Legal means of an individualization of participants of the civil circulation, the goods and services. Contracts in intellectual property sphere. Intellectual property right protection.

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура робочої програми навчальної дисципліни
«Інтелектуальна власність» наведена в таблиці:

Характеристика дисципліни: підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних до ECTS -1,5 у тому числі: модулів-1; змістових модулів -2; самостійна робота – 18 годин.	Напрямок підготовки: 0708 «Екологія» Спеціальність 7.070801 – «Екологія та охорона навколишнього середовища» Освітньо- кваліфікаційний рівень: спеціаліст	Нормативна Рік підготовки: 5. Семестр: 9.
Кількість годин: усього -54 годин; за змістовими модулями: ЗМ 1.1. – 27 годин; ЗМ 1.2. – 27 годин.		Лекції: кількість годин -18. Практичні заняття: кількість годин – 18. Самостійна робота: кількість годин - 18.
Кількість тижнів викладання дисципліни: 18. Кількість годин на тиждень – 3		Вид контролю: залік.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних (лекційних та практичних) занять. Особливе значення в процесі вивчення і закріплення знань відіграє самостійна робота студентів. Зазначені види занять розроблені у відповідності до положень Болонської декларації.

2.1. КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО СТУДЕНТІВ

«Інтелектуальна власність» є нормативною навчальною дисципліною.

Необхідна навчальна база перед початком вивчення дисципліни:

Вивченню дисципліни передують дисципліни «Правознавство», «Екологічне право та експертиза», які сприяють формуванню правової культури та вмінню користуватися нормативно-правовими актами.

В результаті вивчення дисципліни студенту необхідно

- знати:

- поняття інтелектуальної власності та систему права інтелектуальної власності;
- принципи та джерела авторського права;
- процедуру патентування об'єктів промислової власності;
- нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності;
- поняття та види захисту і охорони об'єктів інтелектуальної власності.

- вміти:

- використовувати джерела права інтелектуальної власності;
- захищати своє авторське право та суміжні права;
- розраховувати економічну вартість об'єктів інтелектуальної власності;
- патентувати винаходи, корисні моделі та промислові зразки;
- здійснювати захист своїх порушених прав.

Розподіл обсягу навчальної роботи студента денної форми навчання

Спеціальність, спеціалізація (шифр, аббревіатура)	Всього, кредит / годин	Семестр(и)	Години								Екзамен (семестр)	Залік (семестр)
			Аудиторні	У тому числі			Самостійна робота	У тому числі				
				Лекції	Практик., семінари	Лабораторні		Контр. роб.	КП/КР	РГР		
7.070801 ЕОНС	1,5/54	9	36	18	18	-	18	-	-	-	-	9

2.2. Тематичний план навчальної дисципліни

При вивченні дисципліни «Інтелектуальна власність» студент має ознайомитись з програмою дисципліни, з її структурою, змістом і змістом кожного змістового модуля, формами і методами навчання, з усіма видами і методами контролю знань, методикою їх оцінювання.

Тематичний план Навчальної дисципліни складається з одного модуля, який логічно пов'язує два змістових модуля, кожен з яких у свою чергу, об'єднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, що логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом і взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, практичні заняття, індивідуальна науково-дослідна робота в формі виконання контрольної роботи, самостійна робота студентів, контрольні заходи.

2.3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ ТА ТЕМАМИ

Назва теми	Перелік питань
1	2
Модуль 1. Інтелектуальна власність	
ЗМ.1.1.Поняття права інтелектуальної власності. Законодавство про інтелектуальну власність. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Авторське та суміжні права: поняття, зміст та особливості.	
Тема 1. Поняття права інтелектуальної власності.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Інтелектуальна власність та її значення. 2. Місце і роль інтелектуальної власності в економічному і соціальному розвитку держави.
Тема 2. Законодавство про інтелектуальну власність.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика законодавства України про інтелектуальну власність. 2. Міжнародно-правова охорона права інтелектуальної власності.
Тема 3. Об'єкти права інтелектуальної власності.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Види класифікацій об'єктів права інтелектуальної власності. 2. Об'єкти авторського права і суміжних прав. 3. Інститут права інтелектуальної власності на результати науково-технічної творчості. 4. Права інтелектуальної власності на комерційні позначення.
Тема 4. Суб'єкти права інтелектуальної власності.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація суб'єктів права інтелектуальної власності. 2. Автори - творці об'єктів інтелектуальної власності. 3. Заявники, правонаступники як суб'єкти права інтелектуальної власності.
Тема 5. Авторське право та суміжні права: поняття, зміст та особливості.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, зміст, особливості авторського права. 2. Поняття, зміст, особливості суміжних прав.
ЗМ 1.2. Патентне прав. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Договори у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.	
Тема 6. Патентне право. Захист права інтелектуальної власності.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, зміст і особливості патентного права. 2. Патент та порядок його одержання. 3. Права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

1	2
Тема 7. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. 2. Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування. 3. Право інтелектуальної власності на торгівельну марку (знак для товарів і послуг). 4. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення.
Тема 8. Договори у сфері інтелектуальної власності.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. 2. Ліцензія на використання об'єктів права інтелектуальної власності. 3. Ліцензійний договір. 4. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. 5. Договір про створення за замовленням і використанням об'єктів права інтелектуальної власності. 6. Договір комерційної концесії (франчайзингу).
Тема 9. Захист права інтелектуальної власності.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Державна система правової охорони інтелектуальної власності в Україні. 2. Поняття захисту прав інтелектуальної власності. 3. Дії, що визнаються порушеннями прав інтелектуальної власності. 4. Юрисдикційна форма захисту права інтелектуальної власності. 5. Неюрисдикційна форма захисту права інтелектуальної власності. 6. Цивільно-правовий захист права інтелектуальної власності. 7. Кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності. 8. Адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності.

**Розподіл часу за модулями і змістовими модулями
та форми навчальної роботи студента денної форми навчання**

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/годин	Форми навчальної роботи			
		Лекц.	Сем., пр.	Лаб.	СРС
Модуль 1	1,5/54	18	18	-	18
ЗМ 1.1. <i>Поняття права інтелектуальної власності. Законодавство про інтелектуальну власність. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Авторське та суміжні права: поняття, зміст та особливості.</i>	0,75/27	9	9	-	9
ЗМ 1.2. <i>Патентне прав. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Договори у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.</i>	0,75/27	9	9	-	9

2.4. План лекційного курсу

Зміст	Кількість годин за спеціальностями, спеціалізаціями (шифр, аббревіатура)
	7.070801 ЕОНС
1	2
ЗМ 1.1. <i>Поняття права інтелектуальної власності. Законодавство про інтелектуальну власність. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Авторське та суміжні права: поняття, зміст та особливості.</i>	9
1. Поняття права інтелектуальної власності.	2
2. Законодавство про інтелектуальну власність.	2
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.	1
4. Суб'єкти права інтелектуальної власності.	1
5. Авторське право та суміжні права: поняття, зміст та особливості.	3

Продовження табл.

1	2
ЗМ 1.2. Патентне право. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Договори у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.	9
1. Патентне право.	3
2. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.	2
3. Договори у сфері інтелектуальної власності.	2
4. Захист права інтелектуальної власності.	2
РАЗОМ	18

2.5. Плани практичних (семінарських) занять

Зміст	Кількість годин за спеціальностями, спеціалізаціями (шифр, аббревіатура)
	7.070801 ЕОНС
ЗМ 1.1. Поняття права інтелектуальної власності. Законодавство про інтелектуальну власність. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Авторське та суміжні права: поняття, зміст та особливості.	9
1. Поняття права інтелектуальної власності.	2
2. Законодавство про інтелектуальну власність.	2
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.	1
4. Суб'єкти права інтелектуальної власності.	1
5. Авторське право та суміжні права: поняття, зміст та особливості.	2
6. Поточний контроль (тестування)	2
ЗМ 1.2. Патентне право. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Договори у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.	9
1. Патентне право.	2
2. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.	2
3. Договори у сфері інтелектуальної власності.	2
4. Захист права інтелектуальної власності.	1
5. Поточний контроль (тестування)	2
РАЗОМ	18

Тема 1. Поняття права інтелектуальної власності

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Інтелектуальна власність та її становлення.
2. Сутність інтелектуальної власності.
3. Співвідношення власності та інтелектуальної власності.
4. Виникнення права інтелектуальної власності.
5. Теорії права інтелектуальної власності: привілей, пропріетарна, промислової власності, вічної промислової власності, рентна, договірна, деліктна, особова, виключних прав, виключних майнових прав.
6. Поняття права інтелектуальної власності.
7. Значення права інтелектуальної власності.
8. Розвиток права інтелектуальної власності.
9. Сутність права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності в суб'єктивному сенсі.
10. Точки зору в науці щодо поняття та змісту права інтелектуальної власності.
11. Зміст права інтелектуальної власності. Види права інтелектуальної власності.
12. Результати творчої діяльності як об'єкти правовідносин та їх взаємозв'язок.
13. Інші результати діяльності як об'єкти права інтелектуальної власності.

Тема 2. Законодавство про інтелектуальну власність .

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Джерела правового регулювання права інтелектуальної власності та їх види.
2. Поняття законодавства про інтелектуальну власність, його система й спрямованість. Підходи до визначення системи права інтелектуальної власності.
3. Види міжнародно-правових актів про інтелектуальну власність. Правове значення міжнародно-правових актів про інтелектуальну власність. конвенції та їх види.
4. Багатосторонні угоди та їх види. Урядові угоди та їх значення. Паризька конвенція. Бернська конвенція. Угода ТРІПС. Європейські директиви у сфері інтелектуальної власності.
5. Конституція України як основне джерело регулювання права інтелектуальної власності.
6. Цивільний кодекс України як джерело регулювання права інтелектуальної власності. Проблеми удосконалення механізму приватноправового регулювання права інтелектуальної власності.
7. Чинне законодавство України про інтелектуальну власність.
8. Закон України «Про авторське право й суміжні права», його основні положення.

9. Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», його структура й зміст.
10. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» та його зміст.
11. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» та його основні положення.
12. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин», його структура та зміст.
13. Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» та його основні положення.
14. Постанови Кабінету Міністрів України.
15. Постанови та інструкції Державного агентства з авторських й суміжних прав і Державного комітету у справах інтелектуальної власності (Патентного відомства).
16. Законодавство зарубіжних країн про інтелектуальну власність та його особливості.

Тема 3. Об'єкти права інтелектуальної власності.

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Поняття та ознаки об'єктів права інтелектуальної власності.
2. Сутність об'єктів права інтелектуальної власності.
3. Проблема визначення об'єктів права інтелектуальної власності.
4. Ознаки охороноспроможності об'єктів права інтелектуальної власності.
5. Відкриття як об'єкти права інтелектуальної власності, їх ознаки. Об'єкти відкриття. Права авторів відкриттів.
6. Порядок кваліфікації відкриттів. Об'єкти, що не визнаються відкриттями.
7. Диплом як охоронний документ на відкриття, його правове значення.
8. Винагорода авторам відкриттів та її виплата. Дискусія про віднесення відкриттів до об'єктів права інтелектуальної власності.
9. Винаходи й корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг. Місця походження товарів. Нові сорти рослин і породи тварин. Топографії інтегральних схем. «Ноу-хау».
10. Науково-технічна документація. Раціоналізаторські пропозиції. Нові об'єкти права інтелектуальної власності.
11. Результати науки як об'єкти права інтелектуальної власності. Правове регулювання науки.
12. Твори літератури й мистецтва як об'єкти права інтелектуальної власності. Об'єкти суміжних прав.

Тема 4. Суб'єкти права інтелектуальної власності.

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Автор як первинний суб'єкт права інтелектуальної власності, його визначення.
2. Співавторство та його види. Визначення авторства. Регулювання відносин між співавторами.
3. Права й обов'язки авторів. Охорона прав автора.
4. Володільці прав інтелектуальної власності та їх правове положення. Підстави набуття володільських прав. Охорона прав володільців.
5. Правове становище роботодавців як суб'єктів права інтелектуальної власності, особливості його визначення.
6. правонаступники прав інтелектуальної власності. Спадкоємство інтелектуальних прав. Межі правонаступництва у праві інтелектуальної власності.
7. Держава як володілець прав інтелектуальної власності. Підстави набуття державою прав інтелектуальної власності.
8. Правове положення Державного агентства з авторських та суміжних прав, Комітету із захисту прав інтелектуальної власності (Патентного відомства).
9. Правове положення патентознавців. Вимоги щодо патентних повірених. Атестація патентних повірених. Повноваження повірених у справах інтелектуальної власності. Функції патентного повіреного. Патентні повірені, які працюють у корпораціях. Асоціації патентних повірених. Підстави й порядок втрати атестації патентного повіреного.
10. Агенти з товарних знаків, їх правове положення. Права власників і уповноважених ним органів щодо результатів, створених за службовим завданням.
11. Вільні користувачі прав інтелектуальної власності. Суспільство як суб'єкт права інтелектуальної власності.

Тема 5. Авторське право та суміжні права: поняття, зміст та особливості.

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Поняття авторського права, сфера його дії. Авторське право в об'єктивному й суб'єктивному сенсах. Права, що охороняються авторським правом.
2. Законодавство про авторське право. Термінологія авторського права.
3. Виникнення та здійснення авторського права. Об'єкти, що охороняються авторським правом.
4. Обсяг охорони твору. Похідний твір та його правове значення. Авторське право й право власності на носій авторських прав.
5. Особисті немайнові права автора. Майнові права автора. Майнові права володільця.
6. Вільне використання твору.
7. Вільне відтворення творів бібліотеками й архівами.
8. Вільне використання екземплярів творів для навчання.
9. Вільне використання комп'ютерних програм.

10. Вільне відтворення з особистою метою.
  11. Проблеми удосконалення механізму вільного використання творів.
  12. Авторське право на аудіовізуальний твір.
  13. Право доступу до твору образотворчого мистецтва. Право слідування. Строки охорони авторських прав.
  14. Перехід авторських прав. Передача (уступка) авторського права.
  15. Авторські ліцензійні договори: поняття, характеристика й види. Сторони ліцензійного договору, їх правове положення.
  16. Виключна ліцензія. Невиключна ліцензія і обсяги прав по них. Зміст ліцензійних договорів. Міжнародна торгівля ліцензіями.
  17. Договори на створення об'єктів авторського права.
  18. Договори на видання об'єктів авторського права.
  19. Договори на розповсюдження та використання творів.
  20. Поняття, зміст і порядок укладання авторських договорів.
  21. Виконання авторських договорів.
  22. Відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання авторських договорів.
  23. Майнові авторські права як інвестиції.
  24. Поняття і сутність суміжних прав. Місце суміжних прав у сучасній доктрині права інтелектуальної власності.
  25. Види суміжних прав. Охорона суміжних прав і критерії її надання. Місце суміжних прав у системі права інтелектуальної власності.
  26. Права виконавців та їх зміст. Права виробників фонограм та їх зміст. Права організацій мовлення. Підстави та порядок обмеження володільців суміжних прав. Використання суміжних прав. Строки охорони суміжних прав.
  27. Реалізація суміжних прав. Розповсюдження носіїв суміжних прав. Правила торгівлі екземплярами аудіовізуальних творів.
  28. Поняття охорони й захисту прав та їх співвідношення. Засоби охорони авторських і суміжних прав. Способи захисту авторських і суміжних прав.
- Колективне управління авторськими й суміжними правами.

Тема 6. Патентне право.

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Поняття патентного права. Відмінність винахідницького права від патентного права. Захист патентних прав. Охоронні документи в патентному праві.
2. Поняття патенту, його види. Реквізити патенту. Строки дії патенту. Відміна патенту. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту.
3. Свідоцтво на знаки для товарів і послуг. Посвідчення на раціоналізаторську пропозицію.
4. Патентні системи. Заявочна система, її характерні ознаки. Перевірочна система та її сутність. Дослідницька система та її етапи. Змішані системи патентування.

5. Заявка на видачу охоронного документа, вимоги до неї. Зміст заявки. Порядок подання заявки. Пріоритет заявки та його визначення. Колізії заявок і порядок розгляду спорів.
6. Формальна експертиза, її наслідки. Способи усунення недоліків заявок. Спори на етапі подання заявки.
7. Експертиза за суттю. Порядок, підстави проведення експертизи по суті.
8. Права заявника при проведенні експертиз.
9. Рішення по експертизах та їх правове значення.
10. Патентування об'єктів у зарубіжних країнах. Права промислової власності як інвестиції.
11. Поняття та ознаки винаходу. Об'єкти винаходу.
12. Види винаходів, їх правове значення. Основні й додаткові винаходи.
13. Конвенційний винахід, його особливості. Правове регулювання конвенційних винаходів.
14. Службовий винахід, особливості його патентування. Права винахідників службових винаходів.
15. Секретні винаходи, їх особливості.
16. Піонерні (пілотні) винаходи. Значні винаходи, їх правові наслідки.
17. Проблема перспективних винаходів. Об'єкти винаходу. Об'єкти, що визнаються винаходами.
18. Поняття та ознаки корисної моделі.
19. Право на отримання патенту. Права винахідника. Права роботодавця (власника чи уповноваженого ним органу). Право першого заявника.
20. Порядок отримання патенту на винахід і корисну модель. Заявка на отримання патенту, її зміст. Реквізити заявки. Формула винаходу, її правове значення.
21. Патентні дослідження: поняття, порядок, обсяг і глибина пошуку. Патентні фонди і патентна інформація. Дата подачі заявки, її визначення.
22. Пріоритет винаходу (корисної моделі), визначення та правове значення. Заміна заявки на патентування винаходу на патентування корисної моделі та її умови. Експертиза заявки, її наслідки. Відкликання та заміна заявки, їх правові наслідки.
23. Тимчасова правова охорона, її значення і зміст. Право першокористувача та його зміст. Публікації при патентуванні. Реєстрація патенту. Видача, відмова у видачі патенту.
24. Права, що виникають з патенту. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту. Примусове відчуження патентних прав. Дії, що не визнаються порушенням патентних прав. Обов'язки, що виникають з патенту. Спори, що вирішуються в адміністративному порядку.

Тема 7. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Загальна характеристика інституту правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.
2. Поняття «комерційне найменування», вимоги до нього.
3. Суб'єкти права інтелектуальної власності на комерційне найменування. Виникнення і зміст права інтелектуальної власності на комерційне найменування.
4. Поняття «торговельна марка», її об'єкти й умови надання правової охорони.
5. Суб'єкти і підстави набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку.
6. Зміст прав інтелектуальної власності на торговельну марку.
7. Дострокове припинення дії свідоцтва і визнання його недійсним.
8. Об'єкти й суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення.
9. Надання правової охорони географічним зазначенням.
10. Зміст прав інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Тема 8. Договори у сфері інтелектуальної власності.

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Договори щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.
2. Загальна характеристика договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.
3. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття та види.
4. Ліцензійний договір.
5. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
6. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.
7. Договір комерційної концесії (франчайзингу).
8. Поняття та правова природа договору комерційної концесії (франчайзингу).
9. Форма договору та його державна реєстрація.
10. Зміст договору комерційної концесії.
11. Права й обов'язки сторін.
12. Припинення договору комерційної концесії.

Тема 9. Захист права інтелектуальної власності.

Запитання для розгляду на практичному (семінарському) занятті:

1. Загальні положення щодо захисту права інтелектуальної власності.
2. Способи захисту порушених прав інтелектуальної власності.
3. Повноваження суду щодо захисту права інтелектуальної власності.
4. Поняття та визначення контрафактних порушень авторських і суміжних прав.
5. Порядок захисту авторських і суміжних прав.
6. Способи цивільно-правового захисту авторських і суміжних прав.
7. Види й порядок відшкодування при порушеннях авторських і суміжних прав.
Реалізація права на захист авторських і суміжних прав.
8. Права творчих об'єднань із захисту авторських прав.
9. Захист права промислової власності.

2.6. Індивідуальне навчальне завдання:

Тематика рефератів:

1. Інтелектуальна власність і її значення.
2. Види інтелектуальної діяльності.
3. Еволюція інтелектуальної власності.
4. Місце і роль інтелектуальної власності в економічному і соціальному розвитку держави.
5. Становлення системи правової охорони результатів інтелектуальної власності.
6. Державне управління інтелектуальною власністю.
7. Класицизм і прагматизм підходу до законодавства у сфері інтелектуальної власності.
8. Детермінізм формування національних законодавств у сфері інтелектуальної власності.
9. Загальні положення законодавства України про інтелектуальну власність.
10. Дезінтеграційний підхід до регулювання права інтелектуальної власності і його сутність.
11. Паризька конвенція.
12. Бернська конвенція.
13. Угода ТРІПС.
14. Європейські директиви у сфері інтелектуальної власності.
15. Об'єкти авторського права.
16. Об'єкти суміжних прав.
17. Об'єкти промислової власності.
18. Об'єкти засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.
19. Об'єкти селекційних досягнень.

- 20.Об'єкти науково-технічної інформації.
- 21.Об'єкти наукових відкриттів.
- 22.Об'єкти раціоналізаторських пропозицій.
- 23.Об'єкти захисту від недобросовісної конкуренції.
- 24.Автори – творці об'єктів права інтелектуальної власності.
- 25.Заявники як суб'єкти права інтелектуальної власності.
- 26.Правонаступники як суб'єкти права інтелектуальної власності.
- 27.Особисті немайнові права автора.
- 28.Майнові права автора. Майнові права володільця.
- 29.Авторські ліцензійні договори: поняття, характеристика та види. Сторони ліцензійного договору та їх правове положення.
- 30.Засоби охорони авторських і суміжних прав. Способи захисту авторських і суміжних прав.
- 31.Колективне управління авторськими та суміжними правами.
- 32.Поняття та визначення контрафактних порушень авторських та суміжних прав.
- 33.Поняття патенту та його види. Реквізити патенту. Строки дії патенту. Відміна патенту. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту.
- 34.Порядок подання заявки. Пріоритет заявки та його визначення. Колізії заявок та порядок розгляду спорів.
- 35.Поняття, ознаки і об'єкти винаходу. Види винаходів та їх правове значення.
- 36.Поняття та ознаки корисної моделі.
- 37.Порядок отримання патенту на винахід та корисну модель.
- 38.Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту. Примусове відчуження патентних прав.
- 39.Поняття «комерційне найменування» та вимоги до нього.
- 40.Поняття «торговельна марка», її об'єкти та умови надання правової охорони.
- 41.Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення.
- 42.Поняття договору на створення об'єкта права інтелектуальної власності.
- 43.Особливості договору на створення твору образотворчого мистецтва за замовленням.
- 44.Договори на розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.
- 45.Договори між творцем і роботодавцем.
- 46.Типові і примірні договори у сфері інтелектуальної власності.
- 47.Поняття охорони і захисту прав та їх співвідношення.
- 48.Засоби охорони авторських та суміжних прав.
- 49.Експертиза об'єктів інтелектуальної власності.
- 50.Адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

2.7. Самостійна навчальна робота студента

Форми самостійної роботи (за змістовими модулями)	Години	Форма звіту
ЗМ 1.1. <i>Поняття права інтелектуальної власності. Законодавство про інтелектуальну власність. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Авторське та суміжні права: поняття, зміст та особливості.</i>	9	
1.Огляд основної та додаткової літератури	2	Конспект
2.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	2	Відповіді у зошиті для практичних занять
3.Підготовка рефератів	3	Текст і презентація реферату
4.Підготовка до поточного тестування	2	Відповіді у зошиті для практичних занять
ЗМ 1.2. <i>Патентне право. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Договори у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.</i>	9	
1.Огляд основної та додаткової літератури	2	Конспект
2.Розгляд контрольних запитань і прикладів тестових завдань	2	Відповіді у зошиті для практичних занять
3.Підготовка рефератів	3	Текст і презентація реферату
4.Підготовка до поточного тестування	2	Відповіді у зошиті для практичних занять
РАЗОМ	18	

2.8 Контрольні запитання для самоперевірки:

1. Інтелектуальна власність та її становлення.
2. Теорії права інтелектуальної власності: привілеїв, пропріетарна, промислової власності, вічної промислової власності, рентна, договірна, деліктна, особова, виключних прав, виключних майнових прав.
3. Поняття права інтелектуальної власності.
4. Сутність права інтелектуальної власності.
5. Зміст права інтелектуальної власності.
6. Джерела правового регулювання права інтелектуальної власності, їх види.

7. Поняття законодавства про інтелектуальну власність, його система й спрямованість.
8. Дезінтеграційний підхід до регулювання права інтелектуальної власності, його сутність.
9. Види міжнародно-правових актів про інтелектуальну власність.
10. Конституція України як основне джерело регулювання права інтелектуальної власності.
11. Цивільний кодекс України як джерело регулювання права інтелектуальної власності. Проблеми удосконалення механізму.
12. Чинне законодавство України про інтелектуальну власність.
13. Поняття та ознаки об'єктів права інтелектуальної власності.
14. Ознаки охороноспроможності об'єктів права інтелектуальної власності.
15. Відкриття як об'єкти права інтелектуальної власності, їх ознаки.
16. Об'єкти відкриття. Права авторів відкриттів. Порядок кваліфікації відкриттів.
17. Винаходи й корисні моделі як об'єкти промислової власності: поняття, об'єкти, види.
18. Промислові зразки як об'єкти промислової власності: поняття, об'єкти.
19. Знаки для товарів і послуг як об'єкти промислової власності.
20. правонаступники прав інтелектуальної власності. Спадкоємство інтелектуальних прав.
21. Держава як володілець прав інтелектуальної власності. Підстави набуття державою прав інтелектуальної власності.
22. Правове положення Державного агентства з авторських і суміжних прав, Комітету із захисту прав інтелектуальної власності (Патентного відомства).
23. Правове положення патентознавців. Вимоги щодо патентних повірених. Атестація патентних повірених. Повноваження повірених у справах інтелектуальної власності.
24. Асоціації патентних повірених. Підстави і порядок втрати атестації патентного повіреного.

25. Агенти з товарних знаків, їх правове положення.
26. Права власників і уповноважених ним органів щодо результатів, створених за службовим завданням.
27. Поняття авторського права, сфера його дії.
28. Об'єкти, що охороняються авторським правом.
29. Виникнення і здійснення авторського права.
30. Похідний твір, його правове значення.
31. Авторське право й право власності на носія авторських прав.
32. Особисті немайнові права автора.
33. Майнові права автора. Майнові права володільця.
34. Вільне використання твору.
35. Авторське право на аудіовізуальний твір.
36. Строки охорони авторських прав.
37. Перехід авторських прав. Передача (уступка) авторського права.
38. Авторські ліцензійні договори: поняття, характеристика та види. Сторони ліцензійного договору та, правове положення.
39. Поняття, зміст і порядок укладання авторських договорів.
40. Поняття і сутність суміжних прав. Види суміжних прав.
41. Охорона суміжних прав. Місце суміжних прав у системі права інтелектуальної власності.
42. Права виконавців, їх зміст.
43. Права виробників фонограм, їх зміст.
44. Права організацій мовлення.
45. Правила торгівлі екземплярами аудіовізуальних творів.
46. Поняття охорони і захисту прав, їх співвідношення.
47. Засоби охорони авторських і суміжних прав. Способи захисту авторських і суміжних прав.
48. Колективне управління авторськими й суміжними правами.
49. Поняття і визначення контрафактних порушень авторських та суміжних прав.

50. Поняття патентного права. Відмінність винахідницького права від патентного права.
51. Охоронні документи в патентному праві.
52. Поняття патенту, його види. Реквізити патенту. Строки дії патенту. Відміна патенту. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту.
53. Свідоцтво на знаки для товарів і послуг. Посвідчення на раціоналізаторську пропозицію.
54. Патентні системи: заявочна, перевірочна, дослідницька, змішані.
55. Заявка на видачу охоронного документа, вимоги щодо неї.
56. Порядок подання заявки. Пріоритет заявки та його визначення. Колізії заявок і порядок розгляду спорів.
57. Формальна експертиза та її наслідки. Способи усунення недоліків заявок.
58. Експертиза за суттю. Порядок, підстави проведення експертизи за суттю. Права заявника при проведенні експертиз.
59. Поняття, ознаки й об'єкти винаходу. Види винаходів та їх правове значення.
60. Права й обов'язки винахідників службових винаходів.
61. Об'єкти, що визнаються винаходами.
62. Поняття і ознаки корисної моделі.
63. Порядок отримання патенту на винахід і корисну модель.
64. Заявка на отримання патенту, її зміст. Реквізити заявки.
65. Формула винаходу, її правове значення.
66. Тимчасова правова охорона, її значення і зміст.
67. Право першокористувача, його зміст.
68. Публікації при патентуванні. Реєстрація патенту.
69. Права, що виникають з патенту.
70. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту. Примусове відчуження патентних прав.

2.9 Засоби контролю та структура залікового кредиту

Види та засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні завдання)	Розподіл балів, %
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль зі змістових модулів	
ЗМ 1.1. Тестування	20
Індивідуальні завдання	30
ЗМ 1.2. Тестування	20
Індивідуальні завдання	30
Підсумковий контроль з МОДУЛЕМ 1	
Залік за результатами поточного контролю або підсумковий контроль	
Усього за модулем 1	100%

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996.-№ 30.-Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України// Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№№40-44, Ст. 356.
3. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України .- 1994.-№ 13.-С.64.
4. Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»// Відомості Верховної Ради України .-1994.-№ 7.-С.32.
5. Закони України «Про охорону права на промислові зразки» // Відомості Верховної Ради України.-1994.-№ 7.-С.34.
6. Закон України «Про охорону права на знаки для товарів та послуг»// Відомості Верховної Ради України.-1994.-№ 7.-С.36.
7. Закон України «Про охорону нових сортів рослин» // Відомості Верховної Ради України.-1993.- № 20.-С.149.
8. Закон України «Про захист прав на топографії інтегральних схем» //Відомості Верховної Ради України.-1995.- № 26.-272с.

Список літератури:

1. Право інтелектуальної власності: Підручник /За ред. д.ю.н.,проф. О.А.Підпригори і д.ю.н., проф. О.Д.Святоцького.-К.: Видавничий дім.-2006.-622с.
2. Коссак В.М., Якубовський І.Є. Право інтелектуальної власності: Підручник.-К.: «Істина».-2007.-206с.
3. Ієвіня О.В., Мироненко В.П., Павловська Н.В., Пилипенко С.А. Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення: Навч. посібник.-К.: КНТ, 2007.-264с.
4. Законодавство України про інтелектуальну власність: Збірник нормативно-правових актів.-Харків.-2007.-248с.

Навчальне видання

Коляда Тетяна Анатоліївна

Програма і робоча програма навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність»
(для студентів 5 курсу денної форми навчання напряму підготовки 0708
«Екологія» спеціальності 7.070801 «Екологія та охорона навколишнього
середовища»)

Відповідальний за випуск *А.І. Кубах*

План 2010, поз. 218 Р

Підп. до друку 14.05.2010 р.

Друк на ризографі

Тираж 10 пр.

Формат 60х84 1/16

Ум. друк. арк. 1,3

Зам. № 6090

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731 від 19.12.2001